

Ana Šimić

Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik

asimic@knjiznica-sibenik.hr

UDK 051:004

Stručni rad / Professional paper

DIGITALIZIRANE NOVINE I ČASOPISI IZ FONDA ZAVIČAJNE ZBIRKE SIBENICENSIA GRADSKE KNJIŽNICE „JURAJ ŠIŽGORIĆ“ ŠIBENIK

Digitalized newspapers and periodicals from the heritage
collection *Sibenicensia* of the City Library „Juraj Šižgorić“ Šibenik

Sažetak

Među raznovrsnom građom koja se čuva u Zavičajnoj zbirci *Sibenicensia* Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ Šibenik nalaze se i novine i časopisi, sveukupno pedeset i jedne novine i osam časopisa koji su u Šibeniku izlazili do prve polovice 50-ih godina 20. stoljeća. Prvu šibensku tiskaru pokrenuo je Šime Anić 1870. godine. Sigurno je da je do pokretanja prvih šibenskih novina u toj i tiskarama osnovanim poslije nje tiskan velik broj različitih tekstova s temama iz društvenog, političkog i javnog života grada. Prve šibenske novine, *Hrvatska rieč*, pokrenute su 1905. godine. Začetnik katoličkog tiska i šibenskog novinstva uopće, biskup Josip Fosco, još je 1882. godine pokrenuo biskupijski list *Folium dioecesanum*. Najstariji časopis koji se čuva u šibenskoj gradskoj knjižnici, *Schematismus cleri*, tiskala je na latinskom šibenska biskupska kurija 1893. godine. Prvi svjetovni šibenski časopis jest *Hrvatski dom* iz 1924. godine.

Cilj je ovog rada pokazati povijesnu važnost i tematsku raznolikost šibenske periodike od njezinih početaka pa do sredine 50-ih godina 20. stoljeća i navesti razloge zbog kojih je upravo ta građa iz fonda Knjižnice prva digitalizirana i postavljena na njezine mrežne stranice.

Ključne riječi: časopisi, digitalizacija, novine, novinstvo, zavičajna građa

Summary

Among various library materials belonging to the City Library “Juraj Šižgorić” from Šibenik, there are many newspapers and periodicals being preserved as a part of the local heritage collection *Sibenicensia*. Altogether there were 51 newspapers and 8 periodicals published in Šibenik until the middle 50s of the 20th century. The first printing house in Šibenik was founded by Šime Anić in 1870. It is certain that a great number of texts describing the social, political, and public life of the city were printed in that printing house, as well as the others which were founded soon after. *Hrvatska Rieč*, the first newspaper of Šibenik, was founded in 1905. Bishop Josip Fosco, who was the founder of the catholic print and journalism of Šibenik in general, started the diocesan newspaper *Folium Dioecesanum*. The oldest periodical which is preserved in

Šibenik City Library is *Schematismus Cleri*. It was printed in Latin by Diocese of Šibenik in 1893. The first secular periodical in Šibenik was *Hrvatski dom* from 1924.

The goal of this paper is to show the historical importance and thematic variety of periodicals in Šibenik, from the beginnings until the middle 50s of the 20th century, and to name the reasons why exactly these materials were digitalized first and published on the Library's web pages.

Keywords: *Periodicals, digitalization, newspapers, journalism, heritage collection*

Uvod

Novine i časopisi nezaobilazan su izvor povijesnih, kulturoloških i socioloških istraživanja. Kako bi se sačuvali izvornici a građa koja je od iznimne važnosti za lokalnu povijest učinila javno dostupnom, Knjižnica je 2009. godine počela projekt digitalizacije šibenske periodike. Do danas su digitalizirane sve novine i časopisi koji su u Šibeniku izlazili do prve polovice 50-ih godina 20. stoljeća. Zahvaljujući stereofotopostupku, koji ne zahtijeva rastavljanje uveza (novine su uvezane u sveske) pa je stoga pogodan za skeniranje starih knjiga i inkunabula, građa je skenirana bez ikakvih oštećenja. Na mrežnim stranicama Knjižnice u izborniku *Digitalizirana građa* zasad su dostupne 33 novine i 8 časopisa. Skenirani materijal nalazi se u pdf formatu i pretraživ je uz 95% točnosti. Uz skeniranu građu nalazi se kratak opis svake od njih. Digitalizacijom starih šibenskih novina i časopisa, koji su od povijesne važnosti za grad Šibenik i njegovu okolicu, ta je građa postala javno dostupnom velikom broju korisnika različitih po strukturi i interesima.

Knjižnice i čitaonice

Narodna slavjanska čitaonica osnovana je na inicijativu šibenskih narodnjaka na čelu s Josipom Mrkicom. Smještena u zgradi na Poljani u kojoj se nalazila Narodna kavana, svečano je otvorena 15. veljače 1866. godine. Te je godine u Splitu tiskan i pravilnik Čitaonice. Čitaonica je djelovala do 1914. godine.

U Šibeniku je do Drugog svjetskog rata djelovalo više knjižnica (Knjižnica društva Hrvatski sokol, Knjižnica „Pavlinović“, nekoliko školskih knjižnica, Knjižnica talijanskog društva Casino). Manje knjižnice imali su bolnica, sud i trgovačko društvo. Postojala je i knjižnica Učiteljske škole te dvije gimnazijske knjižnice.

Gradska knjižnica osnovana je 17. veljače 1922. godine, zahvaljujući zalaganju dr. Borisa Novaka i dr. Miloša Škarice. Prvi profesionalni šibenski knjižničar bio je prvi šibenski romanopisac Mate (Matko) Milin, koji se potpisivao pseudonimom Milko Min.¹

Naučna biblioteka utemeljena je 1955. godine kao samostalni odjel Muzeja grada Šibenika. Javno djelovanje započela je 1962. godine, a 1966. s Gradskom bibliotekom objedinjena je u jednu ustanovu koja od 1970. godine nosi ime Jurja Šižgorića.

Iako je Gradska knjižnica osnovana skoro dva desetljeća nakon pojave prvih lokalnih novina, gotovo kompletna šibenska periodika sačuvana je zahvaljujući činjenici da je građa u tu knjižnicu prenesena iz drugih knjižnica i ustanova (velik broj novina ima pečat šibenskog odvjetništva) i donirali su je pojedinci. Za pojedine novine teško je sa sigurnošću utvrditi je li im izišao samo jedan broj ili pojedini brojevi nisu sačuvani. Također je moguće da su neke novine zauvijek izgubljene.

1 Zenić, M. U pohvalu od grada Šibenika. Šibenik : Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“, 2002. Str. 348.

Teme novinskih članaka i časopisa

Početak 20. stoljeća mlade generacije pravaša, narodnjaka i socijalista počinju izdavati stranačke listove kako bi širile svoje političke misli i ideje. Stoga ne čudi da su u ondašnjim novinama najčešće političke teme. Uz vijesti o događanjima iz zemlje i svijeta brojni su tekstovi koji se bave potrebom očuvanja hrvatske riječi. Jačanjem radničkog pokreta javljaju se i glasila koja se bave socijalnom tematikom, a pokrenuto je i nekoliko listova koji su se bavili prosvjetom. Lokalne novine izvješćuju o svakodnevnom životu i običajima šibenskog kraja, donose demografske podatke, npr. o broju, strukturi i zanimanju stanovnika, pišu o gospodarskim temama, npr. o pomorskom i željezničkom prometu u gradu ili o začetcima pojedinih industrija. Novinarstvom su se bavili Miho Jerinić i Pavao Roca. U lokalnim novinama i časopisima svojim su se tekstovima javljali mnogi istaknuti šibenski pisci, književnici, povjesničari, odvjetnici.

Šibensku povijest strasno je istraživao i obrađivao neumorni šibenski povjesničar don Krsto Stošić, koji je svoje tekstove objavljivao u mnogim šibenskim glasilima. Valja istaknuti i Božu Dulibića, koji je uređivao i pokrenuo nekoliko glasila.

O šibenskom tisku pisali su dugogodišnji novinar i urednik *Šibenskog lista* Đuro Bećir, novinar i publicist Josip Jakovljević, publicist Andrija Tambača, dugogodišnji ravnatelj šibenske Gradske knjižnice Milivoj Zenić, povjesničar Josip Vidaković i knjižničarka Ana Šimić.

Podatci o novinama i časopisima koji slijede u nastavku odnose se na digitalizirane i zasad na mrežnim stranicama Knjižnice javno dostupne 33 novine i 8 časopisa.

Novine

Prve šibenske novine pokrenute su 22. travnja 1905. godine. Riječ je o glasilu šibenskih pravaša *Hrvatska rieč*. Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik bio je Vladimir Kulić, a tiskao ih je narodnjak Ivan Svaljinac, koji se potpisivao kao Sflaglinatz, u unajmljenoj staroj tiskari biskupa Antuna Josipa Fosca. Inače, u to vrijeme vlasnici tiskara uglavnom su bili grafički radnici, a tiskare su bile nositelji šibenskog izdavaštva sve do Drugog svjetskog rata.²

Novine *Hrvatska rieč* isprva su izlazile dva puta tjedno, 1911. godine tri puta, a 1912. svakodnevno. Tiskane su na četirima ili dvjema stranicama velikog formata (57,5 x 40 cm). U razdoblju od lipnja 1906. do sredine 1907. godine, zbog nepovoljnih političkih prilika u gradu, izlazile su u Zadru. Do kraja izlaženja, 24. srpnja 1914. godine, ponovno izlaze u Šibeniku. Uz vijesti iz svakodnevnog života grada i političkih novosti iz zemlje i svijeta, *Hrvatska rieč* donosi članke o gospodarstvu, kulturi, književnosti, jeziku, školstvu itd. Uz svoje stalne rubrike, novine prenose i napise iz domaćih i stranih novina (*Smotra, Il Dalmata, La Civiltà Cattolica, Parlametär* itd). Kao kritičar političkih prilika, novinarstvo je u Hrvatskoj u tom vremenu bilo nadzirano i cenzurirano pa su tako i mnogi brojevi *Hrvatske rieči* tiskani s prazninama (tzv. zapljena članaka). U *Hrvatskoj rieči* među suradnicima javljaju se pjesnik i publicist Dinko Sirovica, nadučitelj Vinko Belamarić, svećenik, pisac i povjesničar Petar Kaer i književnik Marin Bego.

Nedugo nakon pokretanja *Hrvatske rieči* u Šibeniku se počinje buditi novinski život pa počinju izlaziti druga glasila, dužeg ili kraćeg životnog vijeka. Od trideset i dvije svjetovne novine posebno ističemo *Učiteljski glas* (1906. – 1910.), koji se bavio prosvjetnom problematikom, *Hrvatsku misao* (1913. – 1916.), još jedno pravaško

² Isto, str. 335.

glasilo, *Naprednjak* (1911. – 1914., 1921.), glasilo naprednjačkog pokreta koje je pokrenuto umjesto *Glasa šibenskog kremenjaka* (1907. – 1908.), *Narodnu stražu* (1921. – 1928.), glasilo Hrvatske pučke stranke, *Dalmatinskog Hrvata* (1922. – 1924.), koji se bavio prosvjetom, gospodarstvom i politikom i *Narodnu tribunu* (1933. – 1940.), koja je slijedila *Naprednjakovu* tradiciju. Valja spomenuti da su suradnici *Naprednjaka* bili, među ostalim, književnici Tin Ujević i Vladimir Čerina i slikar Jeronim Miše.

Od ostalih glasila pozornosti su vrijedni *Glas malog puka* (1908. – 1910.), koji je kao radničko glasilo izraz radničke samosvijesti, zatim *Dječji vjesnik* (1926.), s ilustracijama u boji, koji je donosio poučne priče, pjesmice i stripove, kojega su sačuvana tri broja, i *Tamburin* [Tanburin] (1936.) humoristični list, kojega je sačuvan samo prvi broj.

Godine 1952. pokrenute su najdugovječnije šibenske novine, tjednik *Šibenski list*, koji s prekidom od lipnja 1967. do travnja 1978. izlazi i danas.

Časopisi

U Šibeniku su između dvaju ratova izlazila četiri časopisa: *Hrvatski dom* (1924.), *Kranjčević* (1930.), *Socijalna revija* (1931. – 1936.) i *Matoš* (1940.). Nakon Drugog svjetskog rata pokrenuti su *Književnik* (1945.), *Naša mladost* (1951.) i *Osvit* (1954.), koji od drugog broja izlazi pod imenom *Šibenska revija* (do 1955.). Časopisi su se bavili kulturom, ekonomijom i politikom, a književnošću posebno *Kranjčević*, koji je kao srednjoškolac pokrenuo kasnije poznati pjesnik i esejist Vladimir Popović, i *Šibenska revija*, čije su stranice svojim literarnim priložima obogatili Vojin Jelić i Ivo Brešan. Za *Osvit*, odnosno *Šibensku reviju*, koju su pokrenuli šibenski studenti, pisali su Ivo Livaković, Nikola Vončina, Mladen Friganović, Boris Jurić, Božo Dulibić i drugi, koji su „ulagali veliki trud da izborom i pristupom temama uzdignu novinstvo na višu razinu”.³ Nažalost, nijedan od tih časopisa nije duže opstao.

Katolički tisak

Crkveni tisak u Šibeniku pojavljuje se 1882. godine kada biskup Antun Josip Fosco pokreće biskupijski list *Folium dioecesanum*. Fosco je i sam pisao za taj list, koji je, osim kurijalnih dokumenata, donio i mnoge povijesne članke.⁴ Šibenska biskupska kurija 1893. godine izdala je časopis *Schematismus cleri*.

U međuratnom razdoblju Katolička Crkva izdaje crkvene listove *Dijecezanski list* (od 1926. do 1941.), mjesečnik koji je izlazio za šibensku biskupiju i jugoslavenski dio zadarske nadbiskupije, od 1932. za šibensku biskupiju i apostolsku administraciju, zatim tjednik *Katolik* (od 1930. do 1941.), koji se uz vjerske bavio i političkim temama, i *Nova zora* (od 1930. do 1931.), mjesečnik, glasilo Starokatoličke Crkve, koji se mogao kupiti i u Splitu.

Da su u crkvenom tisku obrađivane i književne teme svjedoči i sljedeći podatak: „U Katoliku su pjesme i recenzije objavljivali mnogi šibenski autori: Gabrijel Cvitan, Baltazar Vijolić, Ivo Grgurev, Marko Sinovčić, Vinko Belamarić, Jerko Skračić, Mirko Validžić Čelkanović, Vinko Nikolić, Krsto Stošić, Joso Felicinović i drugi.”⁵

3 Štrkalj, A. Povijest šibenskog novinstva : svjetovni i katolički tisak u 19. i 20. stoljeću : diplomski rad. Zadar : A. Štrkalj, 2003. List 65.

4 Zenić, M. Katolički tisak u Šibeniku u 19. i 20. stoljeću. // Sedam stoljeća šibenske biskupije : zbornik radova sa znanstvenog skupa Šibenska biskupija od 1298. do 1998., Šibenik, 22. do 26. rujna 1998. / ur. Josip Čuzela. Šibenik : Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić", 2001. Str. 763.

5 Zenić, M. U pohvalu od grada Šibenika. Str. 334.

Literatura

- Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik. [citirano: 2017-03-03]. Dostupno na: <http://www.knjiznica-sibenik.hr/>
- Štrkalj, A. Povijest šibenskog novinstva : svjetovni i katolički tisak u 19. i 20. stoljeću : diplomski rad.
- Vidaković, J; A. Štrkalj. Povijest šibenskog novinstva (XIX. i XX. st.). // Media, culture and public relations 2, 1(2003), 7-19.
- Zenić, M. Katolički tisak u Šibeniku u 19. i 20. stoljeću. // Sedam stoljeća šibenske biskupije: zbornik radova sa znanstvenog skupa Šibenska biskupija od 1298. do 1998., Šibenik, 22. do 26. rujna 1998. / ur. Josip Ćuzela. Šibenik : Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“, 2001.
- Zenić, M. U pohvalu od grada Šibenika. Šibenik : Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“, 2002.